

**ความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส:
ตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ**
Equality in Family and Marriage: According to Convention on the Elimination
of All Forms of Discrimination against Women

*พรสม เปาปราโมทย์**
Pornsom Paopramot

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้ส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายผ่านการลงนามรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [CEDAW]) เมื่อปี 2528 แต่ในสภาพข้อเท็จจริงยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงชาย โดยเฉพาะในด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับครอบครัวและการสมรส วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือเพื่อศึกษาความก้าวหน้าในการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัวและการสมรส ตามแนวทางของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ และนำไปสู่การสร้างเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัว

คำสำคัญ: ความเสมอภาค, ครอบครัว, การสมรส, อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

Abstract

Thailand has promoted gender equality through signing the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) in 1985. However, in fact, there still are problems of disparities between women and men, especially in laws of family and marriage. The purposes of this article are to study the progress of law improvement towards

* ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสตรี สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 255 บ้านราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

gender equality in family and marriage according to CEDAW and to provide recommendations to the Office of Women and Family Affairs and related organizations in order to promoting gender equality.

Keywords: Equality, Family, Marriage, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)

บทนำ

สังคมไทยแม้จะมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของคนในสังคม ยอมรับกติกาสากลตามหลักการประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน มีการลงนามรับรองพันธกรณีระหว่างประเทศหลายฉบับ โดยในด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย ประเทศไทยได้ลงนามรับรอง อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) เมื่อปี 2528 แต่ในสภาพข้อเท็จจริงยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงชาย โดยเฉพาะในด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับครอบครัว และการสมรส ซึ่งแม้ประเทศไทยจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ขัดต่ออนุสัญญาฯ ไปจำนวนหนึ่ง แต่ก็พบว่ายังมีกฎหมายที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอยู่อีก ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชายตามอนุสัญญาฯ ต่อไป

ในการเข้าร่วมเป็นภาคีของประเทศไทยเมื่อปี 2528 ประเทศไทยได้มีข้อสงวนในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ จำนวน 7 ข้อ โดยมี ข้อ 16 เรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรสรวมอยู่ด้วย หลังจากนั้น ได้มีการขอยกเลิกข้อสงวน 6 ข้อ เหลือเพียงข้อ 29 เรื่องการให้อำนาจศาลโลกในการตัดสินกรณีพิพาท ที่ยังคงขอสงวนไว้ โดยข้อสงวนที่ขอยกเลิกล่าสุดคือ ข้อ 16 ซึ่งยกเลิกไปเมื่อ 18 กรกฎาคม 2555 ซึ่งเนื้อหาจะบ่งชี้ถึงการที่รัฐภาคีจะต้องขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในเรื่องที่เกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ สิทธิในการสมรส การเลือกคู่ครอง การขาดจากการสมรส ความรับผิดชอบในฐานะบิดามารดา สิทธิและความรับผิดชอบต่อบุตร การเลือกใช้นามสกุล การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพย์สินของครอบครัว (รายงานการอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ฉบับที่ 2 - 3 [ฉบับรวม]. 2540)

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความก้าวหน้าในการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัวและการสมรส ตามแนวทางของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
2. ให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติตามอนุสัญญา และนำไปสู่การสร้างเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัว

กรอบแนวคิด

การเลือกปฏิบัติต่อสตรีมีรากฐานมาจากอคติทางเพศ อธิบายที่มาตามแนวคิดสตรีนิยมโดยผสมผสานแนวคิดสายมาร์กซิสต์ (Marxism Feminism) สายสุดขั้ว (Radical Feminism) และสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) ได้ว่าสังคมแบ่งแยกงานให้ผู้หญิงและผู้ชายทำแบบตายตัว คือกำหนดให้ผู้หญิงรับผิดชอบงานภายในบ้าน ส่วนผู้ชายรับผิดชอบงานนอกบ้าน ซึ่งลักษณะการแบ่งงานดังกล่าวทำให้ผู้หญิงเสียโอกาสในด้านต่างๆ ขาดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ขาดการมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สภาพสังคมดังกล่าวเกิดจากโครงสร้างสังคมที่ชายเป็นใหญ่ เป็นผู้ใช้อำนาจและผู้หญิงถูกก่อกำบังโดยอำนาจของผู้ชาย การส่งเสริมความเสมอภาคคือการให้โอกาสทั้งผู้หญิงและผู้ชายปรับบทบาทแบ่งภาระหน้าที่กันทั้งในบ้านและนอกบ้าน อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนบทบาทไม่ได้ทำให้ผู้หญิงต้องทำเหมือนผู้ชาย หรือทำตัวเป็นผู้ชาย แต่คุณลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายที่มีความแตกต่างกันล้วนมีคุณค่าและจะช่วยเสริมให้งานที่ทำร่วมกันมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (มาลี พฤษพงษ์สวัสดิ์, 2551)

ความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชายสะท้อนให้เห็นในบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว โดยมีการจำกัดสิทธิของผู้หญิงไม่ให้เท่าเทียมกับผู้ชาย (อารีวรรณ จตุทอง และสุภา พงศ์หลอพิศิษฐ์, 2555) ดังนั้น การพิจารณาว่าประเทศไทยมีการดำเนินการได้ก้าวหน้าเพียงใดในประเด็นความเสมอภาคในครอบครัว จึงต้องวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางของอนุสัญญาฯ ในส่วนที่กำหนดให้รัฐภาคีจัดการเลือกปฏิบัติ กับกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความพยายามของประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายตามอนุสัญญาฯ

ความเป็นมาของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้มีการยอมรับกติกาพื้นฐานตามหลักการประชาธิปไตย คือการเคารพสิทธิของบุคคล การให้เสรีภาพภายใต้กรอบของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติ ยังคงพบว่าความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลจากความแตกต่างด้านเพศ หรือความเป็นหญิง ความเป็นชาย ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม มีการเลือกปฏิบัติในมิติต่างๆ เช่น การศึกษา การจ้างงาน การเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น มีผลให้ผู้หญิงถูกกีดกันจากการได้รับประโยชน์ โอกาสและการเข้าถึงสิทธิที่ควรจะได้รับอย่างเท่าเทียมกับผู้ชายในฐานะที่เป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจกับคนในสังคมให้เห็นถึงประเด็นการเลือกปฏิบัตินี้ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ตรงกันข้ามคนในสังคมจำนวนมากยังคงยึดติดอยู่กับเจตคติดั้งเดิม ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือผู้หญิงไม่ได้รับโอกาสเท่าที่ควร

สภาพความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคม ที่ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอนี้ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกสังคมในโลก ทำให้องค์การสหประชาชาติโดยความร่วมมือของประเทศสมาชิกได้มีการจัดทำอนุสัญญาที่สำคัญเกี่ยวกับสตรีขึ้น คือ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: CEDAW)¹ โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528 และมีผลบังคับเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 อนุสัญญาดังกล่าว เป็นพันธกรณีรูปแบบหนึ่งของสหประชาชาติ ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 34 เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2522 นับจากนั้นจนถึงเดือนกรกฎาคม 2556 ประเทศต่าง ๆ ได้ให้สัตยาบัน (Ratification) หรือภาคยานุวัติ (Accession) อนุสัญญานี้แล้ว 187 ประเทศ เมื่อได้รับรองอนุสัญญาฯ แล้ว ถือเป็นข้อผูกพันที่รัฐจำต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติตามอนุสัญญาฯ ซึ่งแต่ละรัฐก็อาจมีความแตกต่างในการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย เช่น การแก้ไขกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ การจัดทำแผนงานโครงการเพื่อส่งเสริมสนับสนุน ทรนงค์ให้สังคมมีการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางของอนุสัญญาฯ รวมทั้งการจัดตั้งกลไกทั้งในรูปแบบหน่วยงาน องค์กร และกรรมาการระดับต่างๆ เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ

¹ รายละเอียดอนุสัญญาค้นเพิ่มเติมที่ www.owf.go.th

บทบัญญัติในอนุสัญญาฯ มีทั้งสิ้น 30 ข้อ โดยมีหลักการพื้นฐานประกอบด้วย ความเสมอภาค (Equality) การไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) และพันธกิจของรัฐ (State Obligation)² วัตถุประสงค์คือเพื่อให้รัฐภาคีหรือประเทศสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรการดำเนินงานเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ และให้หลักประกันว่าสตรีจะต้องได้รับสิทธิประโยชน์และโอกาสต่าง ๆ จากรัฐ บนพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย โดยในข้อ 1 - 6 เป็นการให้คำจำกัดความเรื่องการเลือกปฏิบัติ การออกกฎหมายเพื่อประกันสิทธิโอกาส ความเสมอภาค และความก้าวหน้าในการพัฒนาสถานภาพสตรี การขจัดอคติทางเพศและเจตคติดั้งเดิมที่กีดกันความก้าวหน้าของสตรี การคุ้มครองสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ การคุ้มครองสิทธิสตรีจากความรุนแรง การค้ามนุษย์ การประกันสิทธิขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าสู่ตำแหน่งทางราชการ และการเป็นผู้แทนในระดับระหว่างประเทศของสตรี สิทธิในเรื่องสัญชาติ โอกาสในการศึกษา การจ้างงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ที่รวมถึงสตรีในชนบท ความสามารถทางกฎหมายของสตรี สิทธิในการสมรสและความสัมพันธ์ในครอบครัว ส่วนในข้อ 17 - 30 เป็นเรื่องกลไกการติดตามผลการปฏิบัติงาน ซึ่งกลไกที่รับผิดชอบติดตามรัฐภาคี ได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี (The Committee on the Elimination of Discrimination against Women) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 23 คน ที่ได้รับเลือกโดยรัฐภาคี จากรายชื่อที่รัฐบาลประเทศต่าง ๆ เสนอเข้าไป โดยมีผู้แทนจากประเทศไทยที่เคยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการฯ คือ ดร.สายสุรี จุติกุล ปี 2550 - 2553

ประเทศไทยในฐานะที่ร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ จึงมีภารกิจที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศ และดำเนินการตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความเสมอภาค ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี เป็นการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองความเสมอภาคของคนในประเทศ และยังมีผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีสากลอีกด้วย

การตั้งข้อสงวน (Reservations) ของประเทศไทย

² พันธกิจของรัฐ (State obligation) ได้แก่ 1) สตรีต้องได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกับบุรุษในด้านกฎหมาย สุขภาพ การศึกษา การจ้างงาน การมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารราชการ และการมีส่วนร่วมในองค์กรระหว่างประเทศ 2) สตรีต้องได้รับโอกาส และสามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ เท่าเทียมกับบุรุษ 3) สตรีต้องได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกับบุรุษ 4) รัฐต้องคุ้มครอง สนับสนุน และดำเนินการให้สตรีได้รับสิทธิพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ข้างต้น

ในการเข้าร่วมเป็นภาคีของประเทศไทยเมื่อปี 2528 ประเทศไทยได้มีข้อสงวนในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ซึ่งหมายถึงการแจ้งว่า ในประเด็นตามข้อสงวนนั้น ประเทศไทยยังไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยปัญหาบางประการ เช่น ยังมีกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ ภายในประเทศที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในอนุสัญญาฯ จึงขอยกเว้นไม่ผูกพันที่จะรับรองการดำเนินการให้ได้ตามอนุสัญญาฯ โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฯ ด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบด้วยการภาคยานุวัติ (Accession) โดยตั้งข้อสงวนไว้จำนวน 7 ข้อ³ ซึ่งมี ข้อ 16 เรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรสรวมอยู่ด้วย และเมื่อประเทศไทยได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในที่เกี่ยวข้องซึ่งขัดแย้งกับอนุสัญญาฯ ก็ทำให้สามารถขอยกเลิกข้อสงวนได้จำนวน 6 ข้อ เหลือเพียงข้อ 29 เรื่องการให้อำนาจศาลโลกในการตัดสินกรณีพิพาท ที่ยังคงของสงวนไว้ โดยข้อสงวนที่ขอยกเลิกล่าสุดคือ ข้อ 16 เรื่องความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส ซึ่งยกเลิกไปเมื่อ 18 กรกฎาคม 2555

ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัวซึ่งเป็นประเด็นที่ปรากฏอยู่ในข้อ 16 ของอนุสัญญาฯ เนื้อหาระบุถึงการที่รัฐภาคีจะต้องจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในเรื่องที่เกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ สิทธิในการสมรส การเลือกคู่ครอง การขาดจากการสมรส ความรับผิดชอบในฐานะบิดามารดา สิทธิและความรับผิดชอบต่อบุตร การเลือกใช้นามสกุล การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพย์สินของครอบครัว

สาเหตุที่ประเทศไทยตั้งข้อสงวนไว้ก็เนื่องจาก ในปี 2528 ยังมีกฎหมายบางฉบับที่ไม่สอดคล้องกับข้อบัญญัติในอนุสัญญาฯ เช่น การเลือกใช้นามสกุล เหตุฟ้องหย่า เป็นต้น ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ได้รับการหยิบยกจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิสตรีทั้งภาครัฐและเอกชนขึ้นมาพิจารณา และหาแนวทางผลักดันให้มีแก้ไขอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีแรงผลักดันจากองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ ที่เรียกร้องให้ประเทศไทยแสดงความจริงจังในการให้ความสำคัญต่อการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีด้วยการยกเลิกข้อสงวนข้อ 16 รวมถึงมีการแสดงความหวังใจจากที่ประชุมที่ประเทศไทยได้นำเสนอรายงานทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนต่อคณะทำงาน Universal Periodic Report (UPR)

³ ข้อสงวนไว้จำนวน 7 ข้อ ดังนี้ (1) ข้อ 7 ความเสมอภาคทางการเมืองและการรับตำแหน่งทางราชการ (2) ข้อ 9 วรรค 2 การถือสัญชาติของบุตรที่เกิดจากหญิงไทย (3) ข้อ 10 ความเสมอภาคทางการศึกษา (4) ข้อ 11 วรรค 1 (ข) สิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานชนิดเดียวกัน (5) ข้อ 15 วรรค 3 การทำสัญญา (6) ข้อ 16 ความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรส และ (7) ข้อ 29 การให้อำนาจศาลโลกในการตัดสินกรณีพิพาท

ภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council – HRC) ที่นครเจนีวา สมัยที่ 12 เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2554 ด้วย⁴

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการขอยกเลิกข้อสงวน ข้อ 16 ไปแล้ว แต่การตรวจสอบความก้าวหน้า ความครบถ้วน ครอบคลุมของการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติก็ควรมีการ ดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อหาช่องว่างที่ยังต้องการการแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ การยกเลิกข้อสงวนดังกล่าวเป็นการ แสดงท่าทีของประเทศไทยในทางบวกต่อความมุ่งมั่นในการคุ้มครองสตรีจากการถูกเลือกปฏิบัติ แต่ไม่ใช่ การยืนยันว่าประเทศไทยไม่มีปัญหาที่ต้องแก้ไขอีกแล้ว เนื่องจากยังมีกฎ ระเบียบ และรายละเอียดเนื้อหาของ กฎหมาย รวมทั้งกฎหมายใหม่ๆ ที่จะต้องได้รับการสำรวจตรวจสอบว่ามีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ อยู่หรือไม่อย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษา

1. ความก้าวหน้าทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชายใน ครอบครัวและการสมรสตาม CEDAW

ผลจากการที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก รูปแบบ เมื่อปี 2528 ทำให้มีการจัดตั้งกลไกภาครัฐขึ้นทำหน้าที่รองรับงานด้านการพัฒนาสตรี ซึ่งได้แก่ กลไกในรูปคณะกรรมการระดับชาติ คือ คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) และมีฝ่ายเลขานุการตั้งขึ้นภายใต้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ ประสานงานสตรีแห่งชาติ ซึ่งต่อมาเมื่อมีการปรับโครงสร้างระบบราชการ ปี 2545 สำนักงานดังกล่าวได้รับการ ยกฐานะเป็นหน่วยงานระดับกรม และรับผิดชอบประเด็นการส่งเสริมสถาบันครอบครัวด้วย คือ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และย้ายไปรวมกับหน่วยงานด้านสังคมอื่นๆ ในกระทรวงที่ ตั้งขึ้นใหม่ คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนคณะกรรมการได้ปรับเป็น คณะกรรมการ 2 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีแห่งชาติ (กยส.) และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรี (กสส.) กลไกด้านการพัฒนาสตรีดังกล่าวมีการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยในส่วนของการทำงานตามอนุสัญญาฯ ก็ได้มีการพิจารณาทบทวน

⁴ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Humanrights Council – HRC) มีกลไก Universal Periodic Review (UPR) เป็นกลไกในการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศสมาชิกสหประชาชาติอย่างสร้างสรรค์ โดย ประเทศสมาชิกต้องจัดทำรายงาน และนำเสนอต่อที่ประชุมคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยประเทศสมาชิกคณะมนตรีสิทธิ มนุษยชน 47 ประเทศ

กฎหมายต่างๆ ที่ยังมีการเลือกปฏิบัติ และจัดทำแผนงาน โครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในทางปฏิบัติ

ในด้านการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น ได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านกฎหมายขึ้นหลายชุดตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยคณะอนุกรรมการดังกล่าวทำหน้าที่ศึกษากฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อสตรีและมีการยกเว้นกฎหมายบางฉบับ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขกฎหมายบางฉบับเกิดขึ้นจากกระบวนการอื่น กล่าวคือไม่ได้ผ่านช่องทางคณะอนุกรรมการชุดดังกล่าว

ในภาพรวมการรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างเพศปรากฏอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยกำหนดหลักความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง ในมาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และยังได้กล่าวถึงการห้ามการเลือกปฏิบัติในวรรค 2 ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” พร้อมกำหนดมาตรการพิเศษ เพื่อแก้ไขการเลือกปฏิบัติ ในวรรค 3 ว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดพันธกรณีของรัฐบาลจะต้อง “ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย” ไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80

1.1 ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัวด้านกฎหมาย

จากความก้าวหน้าของประเทศไทยในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายตามแนวทางของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และได้มีการขอยกเลิกข้อสงวนไปแล้ว 6 ข้อ ซึ่งข้อสงวนล่าสุดที่ขอยกเลิกคือ ข้อ 16 ด้านครอบครัวและการสมรส เป็นการยืนยันว่าประเทศไทยมุ่งมั่นที่จะขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในบริบทของสถาบันครอบครัว

การยกเลิกข้อสงวนดังกล่าวมีผลดีในแง่ภาพลักษณ์ของประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันการยืนยันสถานะดังกล่าวเป็นเสมือนการปักธงเป้าหมายที่จะต้องเดินต่อไปข้างหน้า เพื่อให้ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัวมีความเป็นจริงในทางปฏิบัติมากขึ้น (ผลการประชุมและข้อเสนอแนะจากการประชุมคณะกรรมการว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี สมัยที่ 34, 2549)

เมื่อวิเคราะห์ถึงความก้าวหน้าในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีประเด็น ดังนี้

1) กฎหมายไทยที่ให้สิทธิความเสมอภาคระหว่างหญิงชายก่อนการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรสที่สำคัญคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่กฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้เท่าเทียมกันทั้งหญิงและชาย ซึ่งกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ

3) กฎหมายที่ได้รับการแก้ไขภายหลังการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาฯ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัวบางฉบับที่มีบทบัญญัติที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อสตรีได้รับการแก้ไข หรือตราขึ้นใหม่ภายหลังการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญามีจำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1445 เรื่องการเรียกค่าทดแทนจากผู้ร่วมประเวณีหรือข่มขืนคู่หมั้น มาตรา 1516 เรื่องเหตุหย่า พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2535 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เรื่องการข่มขืน (รายงานการอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ฉบับที่ 4 - 5 [ฉบับรวม]. 2545) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติค่านำหน้านามหญิง พ.ศ. 2551 เป็นที่มาที่ประเทศไทยแจ้งต่อองค์การสหประชาชาติอย่างเป็นทางการขอยกเลิกข้อสงวนข้อ 16

4) กฎหมายที่ยังต้องได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายหลายฉบับยังคงมีการเลือกปฏิบัติ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1453 เรื่องการสมรสใหม่ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 กฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้ง ซึ่งกฎหมายที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขนี้ นับว่ามีความอ่อนไหวมาก โดยเฉพาะเรื่องการทำแท้ง เนื่องจากคนในสังคมยังมีความเห็นขัดแย้ง

1.2 ที่มาของการแก้ไขกฎหมาย

หากพิจารณากฎหมายที่มีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีจะเห็นว่าเบื้องหลังการบัญญัติคืออคติที่มีต่อเพศหญิงในประเด็นต่างๆ ที่สำคัญคือการมองเรื่องเพศที่เป็นสองมาตรฐาน สะท้อนอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการความสัมพันธ์ทางเพศ ได้แก่ เหตุหย่า การเรียกค่าทดแทนผู้ที่มีความสัมพันธ์กับคู่หมั้น กฎหมายการใช้ค่านำหน้านาม โดยสังคมยอมรับได้กับพฤติกรรมทางเพศที่อิสระ รวมทั้งความสัมพันธ์นอกสมรส แต่เคร่งครัดกับพฤติกรรมของฝ่ายหญิง และเจตคติการสืบวงศ์สกุลผ่านทางฝ่ายชาย สะท้อนอยู่ในกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติบุตร การใช้นามสกุล (อารีวรรณ จตุทอง และ สุภา พงศ์หลอพิศิษฎ์. 2555)

กระบวนการแก้ไขกฎหมายทั้ง 7 ฉบับ มีความแตกต่างกันเป็น 2 กลุ่ม โดยกฎหมายที่ผ่านกระบวนการปรับปรุง แก้ไขในช่วงสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คือช่วงปี 2550 – 2551 ซึ่งเป็นช่วงที่มีเพียงสภาเดียวในการพิจารณากฎหมาย มีจำนวนถึง 5 ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ มาตรา 1445 เรื่องการเรียกค่าทดแทนจากผู้ร่วมประเวณีหรือข่มขืนคู่หมั้น มาตรา 1516 เรื่องเหตุหย่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เรื่องการข่มขืน พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติค่านำหน้านามหญิง พ.ศ. 2551 ส่วนกฎหมายพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2535 ผ่านการพิจารณาจากรัฐสภา

1.3 ผลจากกฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อสตรี

กฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อสตรีก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตัวผู้หญิงเองและยังมีผลต่อสังคมโดยรวมด้วย แม้บางเรื่องคนในสังคมเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย หยุ่มหิม และมักจะวิจารณ์การเคลื่อนไหวเพื่อปรับแก้กฎหมายเหล่านี้ว่า เป็นเรื่องขององค์กรสตรีที่ “ไม่มีอะไรจะทำ” หรือ “ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่” แต่ผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติเป็นผู้ที่ประสบปัญหาไม่ได้เห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น เรื่องการใช้ค่านำหน้านาม พบว่าเมื่อมีการแก้ไขกฎหมายให้สิทธิในการเลือกใช้ “นางสาว” หลังการสมรส ก็มีผู้ขอให้สิทธิดังกล่าวจำนวนมาก

1.4 กฎหมายเลือกปฏิบัติกับแนวคิดสตรีนิยม

การเลือกปฏิบัติส่วนใหญ่พบว่า มีลักษณะของการยกเว้นให้กับผู้ชาย และเคร่งครัดกับผู้หญิงโดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมแนวสุดขั้ว ขณะเดียวกัน สังคมก็ยังผูกพันผู้หญิงไว้กับบริบทในบ้าน ทำให้กฎหมายบางฉบับ เช่น ค่านำหน้านาม เดิมระบุให้เห็นว่าผู้หญิงนั้นสมรสแล้วหรือยัง ซึ่งสถานภาพนั้นถูกนำมาขยายในเรื่องโอกาสในการทำงาน เนื่องจากสถานประกอบการและโรงงานมีแนวโน้มจะเลือกผู้หญิงโสดเข้าทำงานมากกว่าคนที่สมรสแล้ว เพราะทราบดีว่าผู้หญิงที่มีครอบครัวจะไม่สามารถใช้เวลาทุ่มเทให้กับงานได้มากเท่าคนโสด เนื่องจากมีภาระงานบ้าน (มติชายหญิงกับการพัฒนา. 2545)

1.5 กฎหมายกับความเสมอภาคที่แท้จริง (Substantive Equality)

การมีกฎหมายรับรองสิทธิความเสมอภาคระหว่างหญิงชายถือเป็นเส้นแบ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของรัฐภาคีที่ดำเนินการตามอนุสัญญาฯ แต่ในทางปฏิบัติที่สังคมจะมีความเสมอภาคระหว่างเพศได้อย่างแท้จริงยังมีสิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องอีก ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย รวมทั้งรัฐต้องสร้างพื้นฐานความเข้าใจเรื่องการเคารพสิทธิของประชาชนและปรับแก้เจตคติที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายความเสมอภาคระหว่างหญิงชายตามอนุสัญญาฯ (มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์ และคณะ. 2549)

ดังนั้น แม้จะมีความก้าวหน้าของประเทศไทยในการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ รวมทั้งมีการยกเลิกข้อสงวน ข้อ 16 เรื่องครอบครัวและการสมรสไปแล้ว แต่ก็ยังปรากฏปัญหาที่ต้องการการแก้ไขต่อไป

2. ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคในครอบครัวและการสมรสเป็นเรื่องละเอียดอ่อน หากมีการศึกษา สํารวจเพิ่มเติมอาจพบกฎหมายสร้างความไม่เป็นธรรมอยู่อีก ซึ่งอาจอยู่ในรูปของกฎหมายลำดับรอง ซึ่งออกเป็นกฎ ระเบียบปฏิบัติต่างๆ ซึ่งกระจายอยู่ในหน่วยงานองค์กรต่างๆ ดังนั้น การติดตาม ค้นคว้า ศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นเรื่องจำเป็น และการแก้ไขกฎหมายเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยกลไกระดับชาติ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับหน่วยงานจำนวนมาก คณะกรรมการระดับชาติ คือ คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน จึงควรบรรจุวาระทบทวนกฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อสตรีอย่างต่อเนื่อง

2.2 การส่งเสริมให้สตรีได้มีโอกาสทำหน้าที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งการส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องมิติหญิงชายให้แก่บุคลากรทั้งหญิงและชายในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในกระบวนการยกวาง พิจารณาแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย รวมไปถึงกระบวนการนิติบัญญัติ เป็นเรื่องสำคัญ ดังจะเห็นว่าในสภาวะปกติการที่ร่างแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิสตรีจะผ่านกระบวนการเป็นเรื่องยาก กฎหมายส่วนใหญ่ที่ผ่านการแก้ไขผ่านการพิจารณาในช่วงที่สภาเป็นสภาเดียว และสมาชิกสภาที่เคลื่อนไหวเป็นนักวิชาการ ดังนั้น จึงต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่กระบวนการปกติ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายด้วยความเข้าใจ

2.3 หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบคือ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ยังคงมีภารกิจที่จะต้องเป็นผู้ประสานงานหลักในการผลักดันการแก้ไขกฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อสตรี จำนวน 3 ฉบับที่ยังคงบังคับใช้อยู่ แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับประเด็นอ่อนไหว แต่ควรมีการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการถกเถียงในสังคม เพื่อร่วมกันหาทางออกไป รวมทั้งต้องเตรียมรองรับการดำเนินการเพื่อแก้ไขกฎหมายอื่นๆ ที่อาจพบเพิ่มขึ้น รวมทั้งอาจต้องพิจารณายกวางกฎหมายใหม่เพื่อให้ความคุ้มครองและส่งเสริมความเสมอภาคในครอบครัว

2.4 นอกจากการผลักดันให้เกิดกระแสเคลื่อนไหวในสังคม สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ต้องร่วมกับหน่วยงานด้านกฎหมาย หน่วยงานปฏิบัติ และสถาบันทางวิชาการ ทำการศึกษา วิจัยปัญหา ผลกระทบและนำเสนอทางออกในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ยังคงค้างอยู่ 3 ฉบับ นำไปสู่การยกวางแก้ไขกฎหมาย และทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนต่อไป

2.5 สำหรับกฎหมายสัญญาชาตินั้น ประเด็นอ่อนไหวที่ทำให้เกิดการคัดค้านการให้สิทธิสมาชิกต่างด้าวที่สมรสกับผู้หญิงไทย เป็นประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในเชิงสถิติในส่วนที่เป็นความหวังโยของฝ่ายความมั่นคง พร้อมกับการเสนอประเด็นสิทธิมนุษยชน และเรื่องการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ส่วนกฎหมายการสมรสใหม่เป็นประเด็นทางการแพทย์เกี่ยวกับการพิสูจน์ความเป็นบิดาของบุตรที่เกิดในช่วงที่อาจก้ำกึ่งระหว่างการสมรสเก่ากับการสมรสใหม่ ซึ่งต้องมีการศึกษาข้อมูลสนับสนุน และในส่วนกฎหมายทำแท้ง เนื่องจากมีประเด็นเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนา ผู้ศึกษาจึงเสนอให้ทำการศึกษาทั้งในส่วนทางการแพทย์ และเสนอทางออกตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยยังไม่อาจก้าวไปถึงขั้นการให้ผู้หญิงตัดสินใจดำรงครรภ์หรือทำแท้งได้โดยอิสระ แต่ควรยึดแนวทางที่เคยมีการเสนอคือ เพิ่มเหตุในการทำแท้งได้ตามกฎหมายคือ ปัญหาสุขภาพของทารก ซึ่งเดิมกฎหมายไม่ได้ครอบคลุมประเด็นดังกล่าว แต่เป็นประเด็นที่เป็นปัญหาเป็นอย่างมากในกรณีที่ตรวจพบว่าทารกมีความผิดปกติ แต่ไม่สามารถทำแท้งได้

2.6 กฎหมายที่ได้รับการแก้ไขแล้วจะต้องได้รับการเผยแพร่ ทำความเข้าใจไปสู่ประชาชน เพื่อให้ทราบข้อกฎหมาย เข้าใจความเป็นมาของกฎหมาย เหตุผล ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น เช่น พระราชบัญญัติชื้อบุคคล ที่ให้โอกาสผู้หญิงเลือกใช้นามสกุลของตนเองหรือสามีหลังการจดทะเบียนสมรส ยังเป็นกฎหมายที่ประชาชนไม่เข้าใจ และมีข้อถกเถียงในประเด็นปัญหาต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการส่งเสริมบทบาทสตรี ส่งเสริมสิทธิ และด้านกฎหมายควรร่วมมือกันเร่งทำความเข้าใจและให้ทางเลือกตามสิทธิที่ควรจะเป็น ขณะเดียวกันก็ทำความเข้าใจว่ากฎหมายดังกล่าวไม่กระทบสถาบันครอบครัวและสังคมโดยรวม

2.7 ในการวิเคราะห์สถานการณ์ความเสมอภาคระหว่างหญิงชายเพื่อสนับสนุนการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจำแนกเพศ เพื่อให้เห็นสถานการณ์ปัญหา รวมทั้งเป็นการติดตามผลการบังคับใช้กฎหมายด้วย ดังนั้น สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวจะต้องสนับสนุนผลักดันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เริ่มเก็บข้อมูลจำแนกเพศ โดยจะต้องชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ต่องานของหน่วยงานนั้นเองในการวัดผลกระทบจากภารกิจของหน่วยงาน พร้อมทั้งช่วยให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดเก็บข้อมูลจำแนกเพศ (รายงานสถิติจำแนกเพศของประเทศไทย ปี 2551. 2551)

2.8 การผลักดันการส่งเสริมความเสมอภาคตามแนวทางของอนุสัญญาฯ ควรมีกลไกให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการติดตาม ส่งเสริม เร่งรัดการดำเนินงานตามอนุสัญญาฯ รวมทั้งการจัดทำรายงาน เช่น การดำเนินงานในรูปคณะกรรมการติดตามการดำเนินการตามอนุสัญญาฯ ซึ่งมีผู้แทนหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และนักวิชาการเป็นผู้นำกับดูแลร่วมกัน และควรจะมีการประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีผลจากการทำงานของคณะกรรมการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม กลไกหลักที่รับผิดชอบ

ผลักดันควรเป็นความร่วมมือระหว่างสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กับกระทรวงการต่างประเทศ (กองสนธิสัญญา. 2547)

2.9 การปรับฐานคิดในเรื่องมิติหญิงชายเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะต้องเริ่มต้นเรียนรู้ตั้งแต่เด็ก ดังนั้น สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรต้องร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการปรับหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน การเคารพสิทธิของคนต่างเพศ ต่างศาสนา ต่างเชื้อชาติ และขจัดอคติที่สังคมเคยหล่อหลอมบทบาทหญิงชาย ซึ่งจะทำให้สังคมในอนาคตมีผู้หญิงและผู้ชายที่เติบโตมาด้วยความเข้าใจ ทั้งในบริบทครอบครัว ชุมชน และสังคม และร่วมมือสนับสนุนกันและกันในการพัฒนาประเทศต่อไป (วันทนีญ วาสิกะสิน และคณะ. 2551)

ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคียังคงต้องดำเนินการตามอนุสัญญาฯ และจัดทำรายงานเสนอต่อองค์การสหประชาชาติ รวมทั้งต้องร่วมประชุมเพื่อตอบคำถามต่อคณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยในปี 2557 โดยจะต้องรายงานผลการดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ฉบับที่ 6 - 7 (ฉบับรวม) ต่อองค์การสหประชาชาติ การดำเนินการตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ไม่เพียงเพื่อหน้าตาของประเทศ แต่การสร้างความสำเร็จระหว่างเพศในสังคมต่างหากที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันเพื่อไปสู่จุดหมายดังกล่าวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กองสนธิสัญญา. (2547). **คู่มือการทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงต่าง ๆ**. กรุงเทพฯ: กรมสนธิสัญญาและกฎหมายและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ.

ผลการประชุมและข้อเสนอแนะจากการประชุมคณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี สมัยที่ 34. (2549). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

มิติหญิงชายกับการพัฒนา. (2545). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ.

มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์ และคณะ. (2549). **โครงการวิจัยเพื่อยกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมโอกาสและความเท่าเทียมกัน**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เสนอต่อสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

มาลี พฤษพงษ์สาวลี. (2551). **ย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รายงานการอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ฉบับที่ 2 - 3 (ฉบับรวม). (2550). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ.

รายงานการอนุวัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ฉบับที่ 4 - 5 (ฉบับรวม). (2545). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2545.

รายงานสถิติจำแนกเพศของประเทศไทย ปี 2551. (2551). กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ร่วมกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

วันทนีญ วาสิกะสิน และคณะ. (2551). การศึกษาเจตคติของคนรุ่นใหม่ต่อการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.

อารีวรรณ จตุทอง และ สุภา พงศ์หล่อพิศิษฐ์. (2555). กฎหมายที่ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียม. โครงการสุขภาพะผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.